

ЕКОЛОГІЧНІ ЦІННОСТІ ЯК КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ДУХОВНО-ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

Варениченко А. Б.

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри початкової освіти,
Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького,
м. Мелітопіль, Україна

Дубяга С. М.

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри початкової освіти,
Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького,
м. Мелітопіль, Україна

Мелаш В. Д.

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри початкової освіти,
Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького,
м. Мелітопіль, Україна

В статті визначено, що в професіограмі майбутнього педагога необхідно враховувати методологічні засади концепції коєволюції: складники системи екологічних цінностей (загальнолюдські; еколого-етичні; еколого-гуманістичні; соціопродуктивна еколого-орієнтована діяльність, як цінність; особистісно-екологічні).

Ключові слова: *духовно-інтелектуальне виховання, майбутні педагоги, професіограма, екологічні цінності.*

The article determines that the professional profile of the future teacher must take into account the methodological principles of the concept of coevolution: components of the system of ecological values (universal; ecological-ethical; ecological-humanistic; socio-productive ecologically-oriented activity as a value; personal-ecological).

Keywords: *spiritual and intellectual education, future teachers, professional profile, ecological values.*

Майбутній фахівець освіти XXI століття має стати людиною з новою філософією, з високим рівнем екологічних цінностей. Почати процес становлення нової особистості слід з формування екологічних цінностей як необхідної детермінанти коєволюційного проекту людства, здатного організувати сталий розвиток у системі «людина — навколишнє середовище». Відповідно, мета сучасного духовно-інтелектуального виховання майбутніх педагогів, в такому контексті, полягає у формуванні в них екологічних цінностей, які б не порушували екологічний баланс у природі та сприяли

втіленню у професійну діяльність екологічного імперативу. Цінність — це вираження дієво-зацікавленого відношення людей до явищ дійсності.

Світоглядні й методологічні засади концепції коеволюції, на основі людиновимірності, можна визнати домінантними у духовно-інтелектуальному вихованні, становленні екоцілісної особистості майбутнього вчителя.

При створенні професіограми в аспекті духовно-інтелектуального виховання необхідно враховувати складники системи екологічних цінностей:

- загальнолюдські екологічні цінності (цінування життя в усіх його проявах, природа та гармонія з нею, ставлення до Землі як до унікальної екосистеми);

- еколого-етичні (турбота про фауну та флору, самоусвідомлення і переживання своєї єдності з природою, економне ставлення до природи, обмеження власних споживацьких потреб і контроль за своєю практичною поведінкою та поведінкою учнів у довкіллі);

- еколого-гуманістичні цінності (здоров'язбереження людини в умовах погіршення стану навколишнього середовища, розуміння людини як творця за законами природи, людини як невід'ємної частини природи);

- еколого-естетичні цінності (краса природи як цінність та необхідна умова життєдіяльності людини);

- соціопродуктивна еколого-орієнтована діяльність як цінність (оволодіння знаннями про основні екосистеми Землі та надання цих знань школярам; участь у природоохоронній діяльності та залучення до неї учнів; готовність виконувати ігрову, трудову, дослідницьку, природоохоронну, краєзнавчу, дозвільну, творчу й оздоровчу еколого-орієнтовану діяльність);

- особистісно-екологічні цінності (милосердність, духовна та фізична єдність з природою) [3, с.34].

Не менш значущими для розвитку екологічної свідомості й самосвідомості особистості майбутнього педагога є цінності-цілі ідеального образу «Я» як екологічно-культурної людини. Йдеться про виховання і самовиховання трьох вищих, у духовному плані, почуттів: приналежності до великого світу природи, любові до неї та особистої відповідальності за збереження її цінностей.

Почуття приналежності до природи виникає в особистості в результаті наявності у неї досвіду переживань цілої гами почуттів більш локального плану: страху за власне майбутнє і майбутнє своєї сім'ї в умовах наближення глобальної екологічної катастрофи; гніву на людей, які своїми

діями або бездіяльністю погіршують екологічну ситуацію в регіоні й країні, і на себе як недостатньо активного захисника природи; здивування від потенціалу і величі природи, усвідомлення місця і ролі людини в ній — людини-руйнівника і людини-творця; радості від власного успіху в природоохоронній діяльності, власної гідності як людини, яка переможно сама формує конкретні елементи екологічної культури [1, с. 23].

Велике почуття любові до природи відповідає за розвиток екофільного мислення і також має свої складові-індикатори — інші почуття, з яких воно «складається», і які відіграють роль показників його істинності. Це такі основні почуття, як усвідомленість вибору природи в якості об'єкта любові; осмисленість головної мети свого існування у природному світі, ступеня правдивості висновку: «Джерело діяльної любові до природи — Я»; усвідомленість власного прямого зв'язку з природою, справедливості ідеї братського милосердя по відношенню до її представників: тварин, рослин; причетність до народження як особистісної цінності формули: істинна любов до природи виражається практичними справами, а не словами; радість від спілкування з природою; задоволеність від будь-якої природоохоронної справи; насолода можливістю служити природі; захоплення красою природи, її всесильністю і мудрістю; співчуття до представників тваринного і рослинного світу, над якими постала загроза вимирання, або просто до окремих голодних і хворих тварин, рослин, що в'януть; творче натхнення від спілкування з предметом любові — природою та ін. [2, с. 49].

Почуття відповідальності за збереження цінностей природи, з одного боку — результат розвитку мотиваційно-потребнісної, когнітивної сфери особистості майбутнього фахівця в екологічному аспекті, а з другого — похідна від розвитку в цьому ж аспекті сфери духовно-моральної, адже відповідальність — одна з вольових якостей особистості. У поняття «почуття відповідальності» злилися воедино дві функції цього поняття: ціннісно-орієнтаційна і діяльнісно-регуляційна [4, с. 229].

Емоції особистості, які пов'язані з усвідомленням моральної, когнітивної та мотиваційної сторін взаємин з системою цінностей екологічної науки і практичного спілкування з природою, виконують функцію детермінанти спрямованості еколого-пізнавальних і природоохоронних дій. Вони виступають у ролі фази виникнення і дозрівання відповідних почуттів, безпосередніх переживань, значущих для формування гуманного ставлення до природи. Еколого-орієнтовані почуття — це саме ставлення до неї. Домінуюча функція вольових якостей — безпосередній вплив людини на довкілля. Воля обґрунтовано розуміється фахівцями як сама дія, особлива психічна функція регуляції нею своєї поведінки, відповідно до

найбільш значущих мотивів. Іншими словами, поняття «почуття» і «відповідальність» слушно зазначається в категоріальному апараті характеристики еколого-орієнтованої особистості і є людиновимірним маркером сучасного духовно-інтелектуального виховання.

Таким чином, можна визначити, що сучасне духовно-інтелектуальне виховання майбутніх педагогів має ґрунтуватись на еколого-орієнтованих цінностях та на почуттях приналежності до великого світу природи, любові до неї та особистої відповідальності за збереження її цінностей. Такий людиновимірний аспект духовно-інтелектуального виховання вселяє надію на гармонізацію в системі «людина-природа» і є головною умовою виживання людини в сучасних реаліях та виникнення нової ідеології людства та нової системи в освіті.

Список використаних джерел

1. Крамаренко А. Формування екологічних цінностей майбутніх учителів початкової школи: теорія і практика. Запоріжжя : КПУ, 2014. 380 с.
2. Кучерявий О. Педагогіка: особистісно-розвивальні аспекти : навч. посіб. Слово, 2014. 440 с.